

DOLENJSKI RAZGLEDI

Številko uredil: Milan Markelj

V tej številki sodelujejo:
Karel Bačer
Marjanca Kočevar
Janez Kolenc
Milan Markelj
Mark Melan
Olivija Metelko
Jože Paučič
Marija Pilko
France Režun
Zorka Skrabl
Severin Šali
Ivan Zoran

Ivan Zoran: Kultura še v zimi

Koliko vsega se je navrstilo zadnje leto in se nam dalo v premislek in ravnanje! Koliko pomembnih in našo nadaljnjo usodo določujočih stvari. Kaj vse ni vzkliko iz slovenske pomladi! Ideološki prevrat, večstrankarske volitve, demokracija, sprava, plebiscit. Sama dejanja skupne volje ter odločitve srca in razuma. Z enim samim ciljem: da bi nam poslej šlo bolje. Da bi bili pravičnejši med sabo in do drugih. Pa tudi bolj kulturni. Taki, da nas ne bi bilo pred nikomer sram.

Zastavljeni cilj je visok, vendar ne nedosegljiv. Bo pa težje, kot je sprva kazalo. Morda celo težje, kot si je zdaj moč predstavljati po najslabši varianti. Življenje pač ne teče po scenarijih, ki jih pišejo sanje. Ravnati moramo, kot nam narekuje realnost. Ta pa je vsak dan bolj kruta. Vedno bolj vsak na svoji koži občutimo njeno neprizanesljivost. Gospodarstvo je pred popolnim zlomom, brezposelnih čedalje več. Plače so vse tanjše, čedalje manj vredne. Nezadovoljstvo narašča. Oblast umirja množice z obljubami, da išče prave rešitve za izhod. In sprejema pravne osnove. Zakoni si sledijo kot po tekočem traku. Zdaj za to, zdaj za ono področje. Zakoni, ki dajejo in še več jemljejo. Da bi lahko dali, morajo najprej napolniti prazne predale v kašči. V nemajhni meri z dacarstvom, pred katerim ni moč nič skriti. Oblast pravi, da je tudi to del, ki gre na račun naše lepše prihodnosti. Samostojnosti, suverenosti, neodvisnosti slovenskega naroda in države, za kakršno se je ta odločil na plebiscitu. Državljanji pa spoznavamo, da ima ta naš slovenski svet, in sicer svet okrog nas še ostrejša robova in še nevarnejše čeri, kot smo mislili.

A upanje obstaja. Da bomo nekoč res živeli bolje. Kljub vsemu, kar nam hoče zategniti pas do zadnje luknje. Upanje ostane tudi v najtežjih časih. Če ne za nas, pa za generacije, ki so zdaj še v šolah. Saj to boljše življenje enkrat mora priti. »Ni hudič«, je davno zapisal pesnik.

Priti mora tudi za našo kulturo. Ki živi, kakor pač živi, živi pa tako, kot da se je komu zamerila. Se pravi, skrajno slabo. Še slabše, kot je v prejšnjem režimu. Mnogi kažejo s prstom na kulturnega ministra dr. Capudra, češ on je kriv za vse to. Minister se brani, kakor ve in zna. V glavnem neprepričljivo. Brez pravih argumentov. Žato pa nemalokrat ironično zadirčno. Ni imel pravega razloga, da je odpovedal svetovne glasbene dneve v Ljubljani, srečanje pesnikov v Kranju, delež za slovensko galerijo v Madridu. Kar nič ministrsko je odreagirala na gladovno stavko Dragana Živadinova, gledališkega režiserja in člana skupine Neue slowenische Kunst. Niso ga zanimali resnični razlogi za odločitev omenjenega, da se do konca izstrada. Iz protesta, ker je minister pač gluha za naloge, ki bi jih moral opraviti. Da prizna tudi neinstitucionalizirano kulturo in ji odreže ustrezen del od skupnega hleba za kulturno dejavnost. Predvsem pa, da vendarle že objavi slovenski kulturni program in da se ne more kar naprej izgovarjati na prehodno obdobje. Da tega še ni storil, so tudi »objektivni« razlogi. Eden teh je, da ministra k temu tako rekoč nihče ne preganja. Razen prizadetih kulturnikov. Kdo pa bo te nergaške in večno nezadovoljne umetelnike poslušal! Poslanec v parlamentu in ministri v vladi pa so o tem največkrat tihi. Saj še stranke, iz katerih

so, do nedavnega niso poznale odborov za kulturo. Čudno, da celo kulturniki, ki jih v strankah ni malo, niso začutili potrebe po takih organih.

Takšna dejstva so za kulturo kot dejavnost, ki ima v koledar-

ju edina svoj praznik, zelo ne-spodbudna. Ledeno mrzla. Kot da do nje še ni prodril noben topel žarek slovenske pomladi. Ali pa je zdaj vse to tako občutiti zato, ker smo še sredi zime. Kdo ve.

STANKO ŽAGAR: Košnja, barvni linorez (velika nagrada).

UVELJAVLJENA MLADA RAST

V tej številki Dolenjskih razgledov smo prostor, namenjen likovnim reprodukcijam, namenili predstavitvi treh grafik učencev novomeške osnovne šole Bršljin, ki so na mednarodnem bienalu otroške grafike v Torunu na Poljskem dosegli zavidljiv uspeh, za kar je nedvomno zaslužen tudi njihov mentor likovni pedagog Ljubo Žagar. Barvni linorez Košnja Stanka Žagarja in linorez V hlevu Damjana Brudarja sta prejela veliki nagradi bienala, medtem ko je linorez Pomivanje oken Darinke Milčinovič prejel častno nagrado. Od 23 na bienale poslanih grafik je mednarodna žirija izbrala za razstavo še grafike naslednjih bršljinjskih šestošolcev: Andreje Ravbar, Vesne Kranjc, Andreja Juršiča in Andreja Mikliča, kar je tudi lep uspeh, saj se je s tem 23 grafik iz Žagarjeve likovne skupine izvrstno odrezalo. Na bienale je namreč prispelo 5717 del iz 30 držav.

Milan Markelj:

Ne govori gluhim srcem

Marjanca Kočevar je že dolgo prva dama dolenjskega pesništva. Vse od tistih let, ko je prišla na novomeško učiteljske iz ljubljene Metlike in Bele krajine, se njeno ime pojavlja nad verzami v mnogih revijah in časopisih, od Dolenjskih razgledov do Sodobnosti. Njeno ustvarjalno pot sta močnejše zaznamovala dva pomembnejša mejnika, izida dveh njenih pesniških zbirk. Prva zbirka Ki mimo greš je izšla pri Mladinski knjigi leta 1977, druga, Pompeji, pa je izšla pri krški založbi Opus in prihaja med bralce te dni. V več kot desetletnem razponu med obema zbirkama ni pesniške praznine. Marjanca Kočevar je pisala in objavljala zelo veliko, njene pesmi so uporabili sestavljalci kar nekaj pesniških antologij, slišati jih je bilo v poznih nočnih urah na radijskih valovih, tiskali so jih v mnogih revijah in publikacijah, skratka, Marjanca Kočevar je ustvarjala in delala, četudi ne pod močnimi lučmi javnosti. A tako je po naravi: nekoliko vase umaknjena, ubrana v prisluškovanje tišjih glasov življenja in svojega bitja.

— Vztrajaš v provinci, v kulturni sivini dolenjske prestolnice, v Gogi, kot ji sama večkrat praviš. Te ne vleče drugam, kjer bi se morda kot pesnica še bolj uveljavila?

»Cela Slovenija je bila in ostaja provinca. Mislila sem, da bo v novih razmerah kaj drugače, da bo več poti odprtih, da bo vseeno, kje živiš, da bo zažvela tudi tako imenovana kulturna periferija. A v bistvu ostaja vse kot prej.«

— Se imaš za periferno pesnico?

»Ne, ne gre za posameznika. Gre za razmere v katerih posameznik živi in dela. Mislim, da je bila Dolenjska vedno nekako odmaknjena od dogajanja v kulturnem slovenskem središču, da so se ustvarjalci, ki so živeli in delali v tem okolju, težje prebijali.«

— Zakaj vztrajaš v tem okolju? Je v njem kaj takega, kar ti je kot ustvarjalci potrebno?

»Kam naj pa grem? Sem me je življenje postavilo. Kot pesnica nisem toliko ambiciozna, da bi se zaradi tega rinila drugam. A tudi ta pokrajina, ljudje, Bela krajina in Dolenjska so mi zelo blizu, tu se počutim zares doma. Moje pesmi na nek način rastejo tudi iz te pokrajine in teh ljudi. To je delček moje duše in ne bi mogla kar tako oditi drugam. Človeka vedno nekaj veže na njegovo okolje, neka popkovina. Morda je vez res vse tanjša, a nekega dne se ti zemlja,

pokrajina in izročilo vrnejo s čudno močjo in mamljivostjo.«

— Ko si bila še pesnica začetnica, si bila silno plaha. Bala si se, da bi ljudje vedeli, da pišeš pesmi. Je še kaj te plahosti, te občutljivosti v tebi?

»Ko sem začela pisati — zgodilo se je to, kot je običajno, v osnovni šoli — in so moji literarni prvenci izšli v šolskem glasilu Prvi koraki, sem se kot avtorica skrivala pred bralci za psevdonomom. Bili so pač taki časi, da se pesniki nismo upali s svojimi imeni na dan, nekaj pa je bil kriv tudi zdaj mi skoraj nerazumljiv sram pred lastnimi pesmimi. Bilo mi je nekako tako, kot da bi z njimi odkrivala svojo ranljivo notranjost. Čutila sem jih kot bistven del same sebe. Spominjam se, da sem kasneje na novomeškem učiteljskeu jokala, ko se je razvedelo, da pišem pesmi, čeprav so bile sošolcem in sošolkam moje pesmi všeč. Zatajila sem jih. Zdaj se na to požvižgam. V tem pogledu sem povsem dozorela, sem samozavestna in ni me sram tega, kar pišem.«

— Kako, da je minilo toliko časa med prvo in sedanjo zbirko, saj nisi bila v nikakršni ustvarjalni krizi, kar kaže stalno in redno objavljane?

»Ne, ni šlo za ustvarjalni zastoj. Vsa ta leta, več kot 13 let od prve zbirke, sem redno ustvarjala in objavljala. Imela pa sem slabo izkušnjo z založniki in razočaral me je moj prvenec, ki so ga izdali v izredno revni opremi, kot da gre za nekaj manjvrednega. Zanimivo je, da so to dejstvo opazili tudi recenzenti, ki so zbirko ocenjevali v časopisih. Nekaj časa sem se celo poigravala z mislijo, da bi jo sredi Ljubljane demonstrativno zažgala. Ne gre za snobizem, le čutim, da morajo biti pesmi natisnjene v lepo oblikovani knjigi. Nikakor ni vseeno, v kakšni. Pesniška zbirka naj bo v celoti, tudi po zunanosti, estetika.«

— Je v središču tvoje poezije kako osrednje vprašanje, problem, okoli katerega rastejo tvoje pesmi? Kaj najgloblje opredeljuje tvoje pisanje?

»Ne vem. Mislim, da ni nekega osrednjega vprašanja. O tem nisem razmišljala. Moja poezija je zelo raznolika, nisem ozko usmerjena. Pišem o vsem, kar me osebnostno prizadene na ta ali oni

način, naj bo pokrajina, ljubezensko čustvo, narava... A če bi že morala določiti kaj osrednjega, tisto, kar leži na dnu mojih občutij, potem bi lahko rekla, da gre za bolečino minevanja.«

— Kako Marjanca Kočevar napiše pesem?

»Čutim, da v meni nekaj dozoreva, kot čustvo ali kot podoba, lahko oboje hkrati. Včasih so podobe zelo nazorne. Potem pride verz, ki se ga racionalno niti ne zavedam. Velikokrat se mi dogaja, da mi verz, ko ga izpišem, nekako nazaj osvetli svoj izvir, čutenje, podobo, iz katerega se je rodil. Včasih me lastna pesem preseneti, zazveni mi drugače, govori na drug način, kot se je spočela.«

— Kaj misliš, kako tvoje pesmi, ki nimajo izrazitih razumskih nabojev, dojemajo bralci? Je možen prenos tega, kar si dala v pesem drugemu?

»Morda tisti, ki so mi najbližji, dojemajo moje pesmi približno tako kot jaz, kdor je bolj odmaknjen mojemu načinu čustvovanja in dojetanja sveta, jih lahko tudi povsem odkloni ali pa si jih razlaga in jih sprejme po svoje. Prav je tako. To pomeni, da ima pač pesem širino, da ni zaprta vase, hermetična, da ni samo moja, ampak da si jo lahko drug prenese v svoj svet in jo po svoje razume in sprejme. Pesem je pravzaprav, ko je napisana in objavljena, od vsakogar.«

— Meniš, da ljudje tvoje pesniško izkustvo cenijo? Imaš včasih občutek, da pravzaprav daješ nekaj dragocene, drugim pa to nič ne pomeni?

»Tega ni mogoče kar posploševati. Ljudje vsako in tudi mojo poezijo različno sprejemajo. Velikokrat imam res občutek, da so dandanes ljudje nekako bolj gluhi za pesniško govorico. Se je že zgodilo, da mi je kdo rekel, da popolnoma nič ne razume in naj mu razložim, kaj pesem hoče povedati. A kaj naj bi razlagala? Napisala sem, kot sem čutila. Težko je prevajati pesniško govorico v navaden jezik. To se sicer da narediti, a to ni več tisto, kar poezija je. To je že nekaj drugega.«

— Postajajo ljudje gluhi za pesniško govorico, ker so ne-

dojemljivi za lepote življenja sploh?

»Nekateri ljudje živijo pač nekako mimo življenja. Takim moje pesmi ne morejo nič povedati. Sicer pa prvenstveno ne pišem zaradi drugih in za druge. Pišem iz svojih notranjih vzgibov in potrebe. To je del mojega življenja. Mislim, da bi bila nekako mrtva, če bi mi to kdo vzel, če bi nehala.«

— Bi torej pisala tudi, če ne bi nihče nikoli bral tvojih verzov?

»Bi, kljub temu bi pisala... Je pa lep občutek, če vidim, da kdo mojo pesem sprejme in da v njem kaj prebudi. To je najbrž prijeten občutek za vsakega ustvarjalca, slikarja, glasbenika, pesnika.«

— Torej ne boš nehala pesniti zaradi kakšnih zunanjih razlogov?

»Ne!«

— Te dni bo v prodajo prišla tvoja najnovejša zbirka Pompeji. Pripravljala si jo kar precej časa. Si se glede na slabo izkušnjo s prvo zbirko te lotila drugače? Si z njo zadovoljna?

»Pompeji so mi dali veliko delo in mi vzeli precej časa. Skeraj

dve leti sem pripravljala to zbirko. In še je vprašanje, če bi sploh kdaj izšla, ko me ne bi tako zelo podprli moji prijatelji iz Krškega, predvsem Silvo Mavsar, ki je subtilno odkril notranji lok mojih pesmi in jih kot urednik zbirke razvrstil v cikle.«

— V prvih izvodih knjige nisem opazil ciklov.

»Cikli nimajo naslovov, kot jih tudi pesmi nimajo. So pa ločeni med seboj z risbami akademskega kiparja Staneta Jarma. Risbe so nastale posebej za Pompeje. Ko je bila zbirka skupaj, sem jo odnesla svojemu prijatelju Jarmu, s katerim se dobro pozna še iz mojih kočevskih časov. Pesmi je prebral in potem ustvaril ilustracije. Žal jih je uporabljenih v zbirki le del. Lahko bi rekla, da so Pompeji kar nekakšen projekt: ustvarjalno so se vanj vključili Jarm, urednik Mavsar in oblikovalec Peter Simič. Na svoj način se je projektu priključila tudi šansonjerka Stanka Macur, ki je besedila petih pesmi iz zbirke uporabila za svoje songe, aranžiral pa jih je Janko Avsenak. Vse to kaže, da je zbirka uspela, in res sem zadovoljna z njo. Upam, da bo pritegnila tudi kupce in bralce.«

Marjanca Kočevar:**Dioniz**

vranječrn
zajezdi
v mrtvo blato
posuši ga sonce
in je amfora
o
presladko vino

saj ni bilo potrebno
da si kri njegova
s trpko rjo
v žitkih usedlinah

zven strune
razkošnemu maku
glavo odreže
z gladkim rezom
v brezračju

švist padca
se posmehuje
na črni
sesirjeni packi
možganov

zadrlesknem
vrata spominu

saga se skrči
v ostro
obrezno
lista

Ivan Zoran:**Žalostna pesem**

Eden je bil pri rdečih,
ta je na Rogu ostal,
eden je bil pri belih,
ta je na Turjaku pal.

Trideset let kasneje,
ko sta dotrohnela oba,
je v novi in boljši državi,
hiša spet polna gorja.

Umrta je sama, osamljena
»mamica partizanska«,
umrla je davno pozabljena
»mamica domobrankska«.

Trideset let kasneje
bo legla med zvezdo in križ,
v svoj zadnji pekel življenja
in v tega sveta paradiz.
(1973)

SPOMINI**Jože Paučič:****Rara avis**

Rad bi povedal zgodbo, ki se čudovito zla-ga z vzdušjem in okoljem posebnih, patriarhalnih razmer, ki so v prejšnjem stoletju vladale v dolenski metropoli. Rad bi jo otel pozabi.

Napisal jo bom po izročilu starejšega Novomeščana. Ker se mi je zdel kot »živ leksikon«, je še v častitljivi svoji starosti našel v meni zvestega poslušalca. Tako mi je nasul zvrhan koš zgodovinskih cvetk našega mesta. Dokler ne ovenejo ali se celo povsem ne osujejo, naj jih vsaj nekaj povežem svojemu mentorju v hvaležen spomin.

Novo mesto je imelo do nekako 8. decenija prejšnjega stoletja zanimivega prebivalca. Od kod se je vzel in kdaj se je naselil v njem, nihče več ni pomnil. Meščani so mu že takrat prisojali nad sto let, živeti pa da bi jih utegnili še najmanj polovico toliko, če bi usodno naključje ne hotelo drugače.

Tega posebnega je cenilo in spoštovalo prav vse meščanstvo z okoličani vred. Radi so ga imeli, ker se je povsem vživel v okolje. Ponašali so se z njim kot junakom posebne vrste, ki mu ga ni bilo para niti na cesarskem Dunaju, kaj šele drugje v cesarstvu s kraljestvom vred.

Imel pa je ta njihov imenitnik tudi svoje posebne pravice. Nikjer niso bile zapisane, nikjer uzakonjene. Prilastil si jih je kar sam in se po čudovitem redu dosledno ravnal po njih. Gorje mu, kdor jih ne bi spoštoval! Kazen bi mu naložili kar na mestu in na kraju samem tudi izvršili.

Dolžnosti? Niti govora o njih! Še tedanjim mestni veljaki si mu jih niso upali naložiti.

Čuden tič! Rara avis in terris. Če kje, naj tukaj obvelja občirnejši pomen te lastninske hiperbole!

In to je v resnici tudi bil pravi pravcati ptič, velik, krepak, črn krokar.

Še kot mladiču mu je moral nekdo prističi peruti, ker bi se sicer ne dal udomačiti.

Na občirnem podstrešju trgovske hiše na trgu, kjer je še danes na oboku vrat viden vklesan napis MARIN, je imel svoje domovanje, zato so mu meščani vzdeli ime Marinov krokar, domači pa so ga klicali Gavro.

Življenjski prostor mu je bil občiren Glavni trg. Samo tukaj je pohajal in se prosto gibal med ljudmi, ki se jih ni bal. Hranil se je na čisto poseben način: ob tržnih dneh in sejmicah je paberkoval ob dolgi vrsti prodajalk, ki so imele »dobrote« razstavljene kar ob robu ceste. Takoj za mestnimi pobiralci stojnine se je pojavil tudi on in tudi on je zahteval svoje. Ni bil uraden, še manj neučakan ali nasilen. Kmetice so mu rade dajale. Večinoma je priboljške pospravil kar na kraju samem, če pa mu je padel pod kljun kak večji zalogaj, je izginil. Odnese ga je v svojo »shrambo« pa se spet pojavil ob vrsti prodajalk.

Med prodajalkami je bila po navadi tudi drobna, priletna in prikupna ženica, ki so jo meščani prav dobro poznali pod imenom botra Florca. Doma je bila nekje v Podgorju. Prodajala je zdravilna zelišča, ki jih je znala strokovnjaško pomešati in nasvetovati njih uporabo za vsako bolezen. Z našim krokarjem sta si bila najboljša prijatelja, zato se je vedno s posebnim spoštovanjem pojavljal ob njeni krami. Potrežljivo je počakal, da je od-

pravila svoje stranke, in šele tedaj je s kljunom potrkal ob rob njene košare. Ker se je botra potuhnila, ko da ga ne vidi in sliši, je svoj kljun še nekajkrat pobrusil ob locen njene košare in ker po navadi tudi s tem ni dosegel, kar je hotel, jo je še povlekel za rob krila. Tako je bilo vsako njuno srečanje kar prisrčno in idilično. Pa se je našemu znanцу tudi splačalo: botra Florca je vedno izpod predpasnika potegnila kar zajeten zavitek, ki ga je že doma pripravila zanj. Ko mu ga je po malce nagajivem obtavljanju izročila, je zadovoljno nagnil glavo v levo ali desno in v zahvalo še pomežiknil. Verjetno so mu bila ta darila najbolj všeč, ker jih je kar slovesno odnašal na podstrešje.

Med meščani pa se je šušljalo, da mu naša botra med slastne zalogaje nikoli ni pozabila primešati tudi nekaj dišečih zelišč in sladkih korenin iz gorjanskih logov, kar mu je prijalo, ga krepilo in mu pomagalo odganjati tegobe starosti.

Ko je bil nekoč bolan in ni pustil nikogar k sebi, so bili Marinovi kar v skrbeh za svojega Gavra. Prosil so Florco, da bi ga šla obiskat. Rada jim je ustregla. Ker pa je pustil le njo k sebi, ni nihče nikoli zvedel, kaj sta se na samem pod visoko streho pogovarjala in kakšnih rož ali korenin mu je natresla. Pomagalo pa je: že po nekaj dnevih se je zdrav in čil pojavil spet na trgu in v zahvalo svoj kljun kar petkrat pobrusil ob botrino košaro.

Ob delavnih, ko ni bilo kmetič, je bil navezan le na skope grižljaje, ki so mu jih odmerjali dijaki gimnazije in učenci ljudske šole, ki sta bili v sosesčini. Bistro je presodil, kdaj bo v šoli odmor in bil je vedno na mestu: čepel je na vogalnem kamnu hiše peka Mechore, kamor so šolarji drli po kruh. Prav dobro je tudi vedel, kdaj je bila nedelja ali praznik. Tedaj je »pospravljalka« po svojem domovanju. Doma in tudi v okolici je temeljito

France Režun: Protest

Nekdo mora zanetiti ogenj,
ogenj,
svetlejši od milijon sonc,
ogenj,
ki bo združil vse ognje galaksij
in napolnil vso praznino,
ogenj,
ki bo sežgal tudi prostor in čas,
ogenj,
brez obal, nahranjen z okostji svetov
in poslednjimi utripi biti,
ogenj,
močnejši od bogov in sle po stvarjenju.

Potem ne bo nobenih obal več,
na katerih bi lahko vzkli
kak nov neumen začetek
ali se znova rodila
radost in bolečina,
upanje in strah...

Prižgal bom ta ogenj.
Da v njem zgorijo
tudi snopi naše in neznankine zavesti.

Le naj zgorijo,
morda bo potem v tistem pepelu
več svobode.

Marija Pilko: Zrno

Danes
si seme,
upanje kmetu.
Jutri boš
polje
zlatega žita,
da se srce mu nasmehne.
Nekoč
nam boš
vsakdanji kruh.

Olivija Metelko: Pred teboj

S pogledom na zoreče žito
pred teboj
razpletam življenja kito.
Tu in tam cveti še mak
rdeč žareč boleč
kot jaz.
Tako blizu je zvezda
sopotnica ponočnjakov
ki kradejo ljubezen v strasti
in strast v ljubezni
kot jaz.
Pred teboj
samo ptica brez gnezda
razlívam se v svetlobe.
Daleč za zorečim žitom gozd
skrivnosten in teman
odrešujoč in razigran
kipeč in zaskrbliujoč tih
kot jaz
ki pred teboj
ostajam nedokončan stih.

DARINKA MILČINOVIČ: Pomivanje oken, linorez (častna nagrada).

»pospravil« vse, kar mu je bilo dosegljivega v napoto. Tudi mrhovine se ni branil. Golobje se ga niso bali, druga perjad pa se je seveda morala spreletavati le v spoštljivi razdalji.

Celo tobak mu je bil pogodu. Na trgu je poključil prav vse čike, kar jih je le mogel najti. Alkohola pa mu ni bilo očitati, čeprav se je v najzgodnejših jutrih prav rad pridružil svojim »soimenjakom«, ki so v Marinovi žganjarnici sklepali svoja česta ponočevanja.

Ker so njegovi starši, bratje, sestre in najbližji sorodniki ostali najbrž nekje v daljnih severovzhodnih stepah, je bil navezan le nase, bil je obsojen na najstrožji celibat. S svojim daljnim sorodstvom: vranami, kavkami in srakami, se ni maral družiti.

Rad se je potikal okrog godbe, kadar je pred rotovžem prirejela koncerte. Tudi za slavnostnimi obhodi, paradami, pogrebi in procesijami se je rad pomikal. Poleg godbe je stopical kar po taktu. Menda mu je bil še najbolj všeč slavni Radetzkyjev marš. Pri vsem tem početju so njegove iskriče oči živo boljčale v svetla glasbila, gole svetle sablje oficirjev in v častitljivo »zlato« zastavo meščanske garde. Tudi razni slavnostni parametri, uniforme, odlikovanja in druge podobne bleščice so mu bile izredno všeč. Vsega tega tedaj po navadi ni bilo malo.

Pa se je včasih zgodilo, da si je naš znanec prilaščal tudi kaj čudne pravice. Morda bi vse do njegovega konca ostale meščanom prikrite, če bi jih po golem naključju ne odkril zanimiv dogodek.

V bližnji frančiškanski cerkvi je sredi popoldneva prišel k oltaju pater in hotel odkleniti tabernakelj. Ključa ni bilo. Iskal ga je vsepovsod, a ključ je izgubil. Vse je kazalo, da je bil ukraden. Preplahl! Kaj če ni izropana tudi

dragocena vsebina tabernaklja? V cerkvi se je mudila tedaj samo neka revna, pohabljen in malo abotna ženska. Prihrumeli so še nekateri frančiškani (drugi so poučevali v gimnaziji in ljudski šoli) in jo pričeli spraševati, če je morda videla koga, ki bi odnesel ključ. Ker so je prekinili v njenem vsakdanjem opravilu, ki ga je po navadi opravljala v miru in tišini, so jo seveda povsem zmedli. Pričela je kriliti z rokami in iz njenega hreščečega in razburjenega žlobudranja je bilo slišati le: »Tč! Tč!... Veeelk tč!« Nihče seveda ni mogel prav razumeti razburjene starke vse dotlej, dokler ni frater pri glavnem oltarju odkril zajetnega kupčka, ki ga je tam pozabil »veeeelk tč«. Zadeva je bila jasna: ključ je odnesel Marinov kroker. O grdobijal! In na takem kraju! In to naj bi bila še nekakšna kupčija? V zamenjavo za lep pozlačen in umetniško izdelan ključ samo nemaren kupček!

Toda tedaj je bilo važno le, kako priti čimprej do ključa! Začelo se je z iskanjem na podstrešju Marinove hiše. Uspeha ni bilo, čeprav je bil delinkvent prisoten. Najbrž prav zaradi tega ne. Kroker je prhotal z okrnelimi krili in naskakoval nenavadne goste svojega domovanja, ki so se v kutah podili iz kota v kot. Njegov ostri kljun jim ni dal blizu. Vreščal je kot pobesnel. Postal je prav nevaren, saj bi v svojem besu lahko kljunil koga celo v oko. In tako so morali samostanski ljudje oditi brez uspeha, užugani in poraženi. Ko se je nekdo izmed njih na ulici jezno ozrl proti visoki strehi, je opazil, kako iz reže med poveznim tramom, škarnikom in žlebom visi zlat cof, s katerim je bil povezan ključ. Tako sta srečni naključji pomagali odkriti zmikavta in skrivališče.

Po temeljitem strateškem posvetu, kako

izolirati nevarnega ptiča, je šla v boj skoro vsa tedaj izredno številna samostanska družina. Tudi konviktarji in klostrski mucni niso manjkali. Po nemajhnem trudu se jim je končno posrečilo odkriti skrivališče. V njem pa niso našli samo »svojega ključa, pač pa tudi ostalo iz krokerjevega zaklada: veliko zalogo nekdanj bleščočih predmetov: medeninastih uteži, srebrnih, nikljastih in bakrenih novcev, steklenega okrasja, gumbov, medalj in podobne ropotije. Celo nekaj zlatnikov, prstanov, uhanov in drugega zlatega nakita je bilo vmes, vse dobro skrito, skrbno zloženo in skoro nedostopno.

S tem so bile na mah odkrite še druge skrivnosti, ki so doslej obdajale tatinskega junaka. Ker so bile med zalogo uteži, ki že davno niso bile več v rabi, in novci, nekaj tudi francoske veljave, ki bi spadali že v numizmatično zbirko, so meščani lahko približno ugotovili starost krokerja. V Marinovi trgovini pa se je končno razkrilo, kdo je vsa dolga leta odnašal skrbno zložene uteži s prodajnih pulov. Jasno je postalo, zakaj leta nazaj na trgu ni bilo mogoče najti izgubljenega beliča ali druge podobne stvari. Le kako se je krokerju posrečilo desetletja neopaženo odnašati in tako večje skrivati vso svetlečo kramo?

Kramo so odnesli v Marinovo »štacuno«. Pri odbiranju in ugotavljanju pravih lastnikov pa so se vneli prepri, ki so postajali tako žolčni, da je moral posredovati celo slavna mestna policija. Pri tem opravilu našega junaka seveda ni bilo.

Po tem nasilnem posegu v njegovo lastnino je bil naš kroker dalj časa zelo nemiren in razburljiv. Kutarjev pa do konca svojega življenja ni več trpel. Celo med procesijami je revsknil nad katerim, kar je bilo meščanom

POEZI

Sein Šali: Hlnica oldanskemu davu

Polvalnico dnevno,
oblo je sonce prešlo
že aka! Sence so kratke,
kot no v gorišču svetlobe
in skupaj z naravo
sredneva.
Trpetloba,
trpak od opoldanskih
zvl Radost in žalost,
trp, nadloge,
up in brezup
vslej uri utriplje
in tistem gorišču.
Nivemo, kaj bo z nami
jul temle času.
Kam za tele trenutke
in islim nazaj ne naprej,
lahemu poldnevno
hvljo pojem!

SPOM

seveda malce nerodno, čeprav so se pri tem škodoželjno in hudomušno muzali. Srenja mu je odpustila zmikavsko žilico, še več, postal je še večji junak in mesto je bilo še bolj ponosno nani.

Vse to dogajanje je s prirojeno večino naš kroker obračal v svojo korist. Postal je ošabnejši in zahtevnejši. To bi bilo še nekako razumljivo in v redu, če ne bi postal tudi bolj popadljiv. Morda je bil prav v tem povod njegovega konca.

Zgodilo se je na vogalu pekarije, kjer je čakal na šolarje in priboljške. Med šolarji je bilo več takih, ki mu niso dajali ničesar in so ga celo dražili. Dobro je razlikoval zrno od plevala in že od daleč vreščal nad hudobneži ter sekal s svojim kljunom — seveda za prazno. Dražiti razburljivega krokerja je za mladino postala privlačna in še mikavna igra.

Med svojimi najhujšimi sovražniki si je naš kroker najbolj zapomnil majhnega fantiča, ki so mu rekali Beloglavček. Bil je član družine mestnega lampista, doma nekje na Bregu. Družina je bila obdarjena s kopico otrok, ki pa so trpeli pomanjkanje. Nemalo vzroka za revščino je bilo v tem, da je njih zakoniti rednik rad veseljačil in poganjal svoj skromni zaslužek po mestnih krčmah. Kadar mu je, bolj za šalo kot zares, kdo očital skrb za otroke, se je vedno — nekako na videz — ujezil, udaril po mizi in pribil, da se njegovi družini kar dobro godi, ker jo varuje sam gospod Bog, kije njegov pravi svak. Kmalu zatem pa je prav po krjavelsko pomežiknil in pojasnil: »V hiši, kjer sem se ženil, sta bili dvojčici. Eno je vzel Bog, drugo pa jaz.«

Beloglavček je bil izredno živ in poreden fantič. Solanje mu ni šlo. Menda je tedaj že

Janez Kolenc: Človeška usoda

Vsakdo nosi si dva doma:
v enem vsak dan se rodi,
z drugega pa v službo roma
vsak dan umirat med ljudi.

Vsakdo ima kar dve telesi:
s smrtnim z masko čez obraz,
z drugim pa ob grobni brezi
meri dalje v slutenj čas.

Človek vsak ima dve roki,
s parom krađe, ubija, je,
s tisočimi v temi globoki
daljnim zvezdam luč prižge.

Z nogama beži in gazi
znane steze, cestni prah,
zunaj šepa in se plazi,
v sebi hodi po zvezdah.

Ko pa se ves vase vrne
in presije plast temin,
se vesolje mu razgrne,
kdo je, vrne mu spomin.

Rad bi

Rad bi v tišino,
v kateri se lačna plodnica oplodi;
in v tisto skrivno samoto,
v kateri vsezadoščujoča želja rodi.
Rad bi v vseobsežno sinjino,
iz katere sončni vzhod se predrami;
in rad bi v razpadanje, ki vse, kar teži,
sprosti v zaliv po utešenja gladini.
Zdaj pa tavam sam burkež berač
in lajno vrtim in z njo še kamne morim.

kar v tretje ponavljal 4. razred ljudske šole. Po mestu je uganjal razne vragolije. Meščani mu niso zamerili rabutanj in majhnih kraj, ker jim je botroval pač nagon po samoohranitvi; ker pa je bilo vmes tudi nekaj hujših prekrškov, mu je župan po tedanji šegi in navadi pač moral nekajkrat na leto odmeriti tudi zakonito kazen, ki jo je svečano, menda kar v paradni uniformi, s sabljo ob boku, perjanico na glavi in kifeljcem pod bradoj izvršil mestni policaj: petindvajset krepkih s palico po zadnjici.

Fantalin je znal prav mojstrsko naskakovati in dražiti našega krokerja. Na svojo spretost je bil sila ponosen. Često se je z njo ponašal in bahal pred svojimi sovrstniki. Kroker je dolgo preverjal njegovo taktiko in jo končno le spregledal. Usodnega dne se mu je le posrečilo, da ga je kar nadvse krepko usekal v roko. V onemoglem besu ponižanega in osramočenega ter v sveti jezi poraženega je nepridiprav pobral kamen in ga zalučal proti ptiču. Zadel ga je v glavo in — Marinovega krokerja ni bilo več.

Završalo je po mestu. Hipoma se je usula na trg vsa srenja. Smrt njihovega junaka je bila velik dogodek. Sledile so razprave, kako maščevati smrt ljubljence. Prevladovala so ženske, ki so zahtevale kazen kar po načelu »glavo za glavo«. Če bi jim Beloglavček prišel v roke, bi ga v navalu jeze nemara res peljali na Marof, kjer so sicer obešali najhujše zločince, in ga tamkaj pogubili. Pa je pobalin zalučil grozečo nevihto in jo jadno ucvril iz mesta v gozd. Ves skesan se je vrnil šele čez teden dni, vendar kljub varstvu svojega »visokega sorodnika in zaščitnika« sestradan in

Mark Melan: Večer v vaški gostilni

Večerni polmrak.
V vaški gostilni
ura tiktaka.
Nikogar več ni,
le jaz,
z uro pretkana tišina
in majolka vina.

V srce se preliva
tiktanje z zida.
In zložno utripa
s škripavim kolesjem,
ki se mu prah
je nabral med osmi,
kot so spomini
iz dnevov nekdanjih
srce zaprašili,
da čudno boli.

Zunaj mrači se.
V polmraku gostilne
prah starih spominov
skrivnostno žari.
Ura tiktaka.

Iz časov satovja
v srce se pretaka
med prihodnjih žalosti,
neuzitih ljubezni,
neizpitih kozarcev,
nenapisanih stihov,
nedoživetih srečanj.

Iz časov satovja
v srce se pretaka
medena otožnost
dnevov, ki so odšli,
deklet, ki jih več ni,
kozarcev izpitih,
stihov zgubljenih,
pozabljenih srečanj.

Zunaj mrači se.
Ura tiktaka.
Večerni mrak se gosti.
Na okno naslonjen
obraz noči
vame votlo strmi
s temnimi očmi.

nebogljen. Zalego pa je le: postal je bolj krotak, mirnejši in bolj ubogljiv.

Tudi kmetice so žalovale za svojim miljencom. Botra Florca si je večkrat s predpasnikom morala obrisati solze, ki so ji neprestano silile v oči.

Nunc est bibendum! Pod to geslo se je zatekel srednji sloj meščanov. Veliki dogodek je pač bilo treba tudi proslaviti. Razvezali so se mošnjički in krčmarji so imeli svoj veliki dan, pravzaprav noč. Razvezali so se tudi jeziki in omizja so ukrepala. Med našimi rojaki je bilo menda več takih, ki so predlagali, da bi šla deputacija do samega cesarja na Dunaj in izposlovala, da bi z mestnega grba odstranil svojega davnega prednika, ki bi ga nadomestili s podobno krokerja. V žolčnih debatah je le zmagalo mnenje preudarnejših in treznejših, ki so menili, da bi tak grb le preveč simboliziral njih krockarsko početje in tako škodil časti in ugledu mesta, katerega petstoletnico ustanovitve in grba so nedavno slovesno praznovali. V zameno naj bi njihovega junaku rajši postavili kip v naravni velikosti in to prav na mestu, kjer je omahnil. Pa je polagoma tudi za to postalo prepozno, ker so se postopoma morali zadržati osušenih mošnjički.

Resnici na ljubo moramo priznati dobro voljo nekaterih imovitejših meščanov, ki so si prizadevali spet pridobiti znamenitost. Zapovrstjo so si nekje s severa prisrbeli nekaj mladičev — krokerjev in jih poizkušali udomačiti. Nemara niso bili dovolj vztrajni, ker se jim to ni posrečilo.

In tako je naš slavni gavran polagoma tonil v pozabo.

Karel Bačer:

Profesorju Ivu Zobcu v spomin (1897—1990)

8. decembra lani so na pobreškem pokopališču v Mariboru v ožjem družinskem krogu pokopali dolenskega rojaka inž. Iva Zobca, enega najstarejših slovenskih srednješolskih profesorjev, predvojnega ravnatelja soboške gimnazije, pisca učnih knjig in zdravstvenoprosvetnega delavca. Bil je znan tudi v širši dolenski javnosti, saj je kot prosvetni delavec deloval v Novem mestu več let po prvi vojni in ponovno po drugi prav do upokojitve.

Prvič sem ga videl menda o počitnicah leta 1948 ali 1949, ko je bil v Novem mestu tečaj za učiteljske pripravnike. On je bil delegiran tja za predavatelja kemije, jaz pa za slovenski jezik. S svojim temperamentnim in samozavestnim nastopom je zbudil mojo pozornost, vendar si tedaj nisva stopila bliže. Zdel se mi je celo nekoliko vzvišen. Danes mi je to razumljivo: bil je kar dvajset let starejši od mene, poleg tega pa je bil on že pred vojno ravnatelj gimnazije (baje eden najmlajših v Sloveniji). To pa ni bilo kar tako. Pravili so celo, da je bil v stari Jugoslaviji naslov gimnazijskega ravnatelja enak rangu generala. Ti pa takrat niso bili posejani tako na gosto, kot so danes, in v Beogradu, kjer je bil sedež prosvetnega ministra, je imel gimnazijski direktor prednost pred sreskim načelnikom, kadar je prišel v avdienco.

Kakšno leto zatem je bil profesor Zobec (po študiju na praški visoki šoli inženir agronomije, po opravljenem izpitu pa usposobljen tudi za srednješolskega profesorja kemije, prirodopisa in fizike) premeščen iz Brezic na novo-meško učiteljsko. Od takrat sem ga imel priložnost поблиže spoznavati v šolski zbornici, na konferencah in na sindikalnih družabnih večerih, ki so bili tisti čas pomembna sestavina našega življenja. Spričo svoje zgovornosti, uglajenosti in smisla za šalo je bil prof. Zobec nenavadno prikupen družabnik, ki je bil pripravljen v primerni družbi presedeti tudi čez polnoč in poskrbeti za razpoloženje. Vendar nisem nikoli videl, da bi izpil več kot kozarec ali dva. Tudi kadil ni. Prav zaradi te svoje solidnosti je verjetno dočkal visoko starost duševno in telesno čil in je bila tudi njegova zdravstvenoprosvetna beseda na številnih predavanjih tako prepričljiva.

Odlikoval ga je izredno dober spomin. Ne pomnim, da bi si bil sploh kdaj kaj zapisal, kadar je sprejemal na šolskih konferencah različne naloge. Vprašal je samo za datum, ko je treba izvršiti opravilo, narsčil svoje župančičevsko košate obrvi in zakrllil po zraku z roko enako, kot kadar se

je podpisoval. In to je držalo kot amen v očenašu. Kako smo ga zavidali za ta njegov zanesljivi spomin!

Kadar smo mlajši — bili smo sramotno slabo plačani — zabavljali, da smo si izbrali tako malo cenjen in vrednoten prosvetni poklic, ni bil nikoli z nami. Svoj poklic je namreč v resnici ljubil, kajti bil je rojen pedagog. Prepričan sem, da bi si, ko bi mu bilo dano še enkrat živeti, ne izbral nobenega drugega poklica kot profesorskega. Ta gorečnost in predanost pa je nedvomno vplivala tudi na številne generacije njegovih učencev tako na gimnaziji kakor na novomeškem učiteljsku.

Poleg poklica je izjemno ljubil Novo mesto. Sicer je bil po rojstvu Ribničan, vendar je večji del življenja preživel tu.

Sem se je preselila družina, ko mu je v rani mladosti umrl oče, tu je napravil osnovno šolo in gimnazijo, tu je poučeval, kot sem že omenil, kar dve obdobji, tu je dočkal upokojitev. Menda bi bil rad v Novem mestu dočkal še zadnja leta življenja, pa so ga rinili iz dotedanega stanovanja. Ko se je leta 1975 preselil v Ljubljano in predlani zaradi bolezni soproge končno v Maribor, je še vedno ohranil žive vezi z Novim mestom. Za vse se je zanimal, vse naše bitje in žitje je spremljal. Bil pa je tudi sam živa kronika našega polpreteklega življenja. V enem svojih zadnjih pisem mi je lani v maju mesecu, ko sem mu omenil lepote naše podgorske pokrajine, pisal: »Tudi meni je Podgorje zelo všeč in ga nikakor ne pozabim. Tudi Dolenski list seveda prebiram. Ostal sem Novomeščan, čeprav sem se v Mariboru dobro privadil...«

Zdaj se je to bogato življenje profesorja Zobca končalo. In čim bolj bo njegova telesna podoba v mojem spominu bledela, tem bolj bo v njem živa njegova dragocečna, humana osebnost. Da, s profesorjem Zobcem smo izgubili široko izobraženega intelektualca, odličnega pedagoga in predavatelja, skratka markantno pojavo.

Zorka Skrabl: Okrožnica o Romih

Romi ali Cigani, kot jih večkrat imenujemo, so nomadsko ljudstvo, po izvoru iz severozahodne Indije. V Evropo so prišli v srednjem veku. Obdržali so nomadski način življenja.

Po arhivskih virih naj bi bili Romi naseljeni na slovenskem ozemlju že v 14. st., šele v 18. in 19. st. pa so se oblasti začele resneje ukvarjati s to problematiko. Prva, ki je poskusila Rome stalno naseliti in zaposliti, je bila Marija Terezija, njeno delo pa je nadaljeval Jožef II., vendar v glavnem neuspešno. Tudi kas-

nejšim oblastem tega problema ni uspelo dokončno rešiti.

V Jugoslaviji živi okrog 79000 Romov. V nekaterih predelih so se že popolnoma vključili v okolje, medtem ko se na območju občine Novo mesto za večino od njih življenje ni bistveno spremenilo od časov okrožnice c.kr. deželne vlade o Romih, ki jo je c.kr. okrajno glavarstvo posredovalo mestnemu županstvu v Rudolfovem 25. julija 1900. Ta dokument smo izbrali za tokratno predstavitev gradiva iz naše, dolenske in belokranjske enote Zgodovinskega arhiva Ljubljana.

C. kr. okrajno glavarstvo

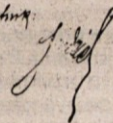
Št. 13968

Rudolfovo dne 25/7 1900

Mestnemu županstvu v Rudolfovem

Vakar je znano delo, ki ga predvaldom obliko našega kralja se bode le tedaj, deloma odpravila, če se bode njihovega končajočemu življenju z vsemi sredstvi upiralo nasproti. V to svrhu je v prvi vrsti potrebno, da se tujem ciganom onemogoči bivanje v občini. Vsak tuji cigan kateri ni v delu pri cestnih popravilih i.t.d. in se neprimerno izkaže, ima se takoj izgnati iz občinskega obsega in če bi se zoperstavil dotičnemu naročilu županstva, naj se obrne na okrajno glavarstvo. Domačim ciganom naj županstvo odkaže določene prostore, kjer smejo bivati in stalna prebivališča napraviti. S tem, da se bodo takšna stanovališča včasih prigledovala, bode se županstvu prepričalo, če so tudi tuji cigani v občini. O domačih ciganih naj napravi županstvo imenik in naj pusti med cigani objaviti, da morajo vsak slučaj poroda in smrti pri županstvu oglasiti. Kolikor le mogoče naj se domači cigani pritegnijo k javnim delom. Vse dolžnosti v šolo hoditi podvržene ciganske otroke naj županstvo naznani dotičnim krajnim šolskim svetom oziroma šolskim voditeljem, da jih bode sprejeli v šolo. Starišem tistih otrok je naročiti, da imajo skrbeti za njih potrebno obleko.

C. kr. deželne vlade svetnik:

Prepis dokumenta:

C. kr. okrajno glavarstvo

Št. 13968, Rudolfovo dne 25/7 1900.

mestnemu županstvu v Rudolfovem

Kakor je znano, delajo cigani prebivalstvu veliko nadlego, katera se bode le tedaj, deloma odpravila, če se bode njihovemu končajočemu življenju z vsemi sredstvi upiralo nasproti. V to svrhu je v prvi vrsti potrebno, da se tujem ciganom onemogoči bivanje v občini. Vsak tuji cigan kateri ni v delu pri cestnih popravilih i.t.d. in se neprimerno izkaže, ima se takoj izgnati iz občinskega obsega in če bi se zoperstavil dotičnemu naročilu županstva, naj se obrne na okrajno glavarstvo. Domačim ciganom naj županstvo odkaže določene prostore, kjer smejo bivati in stalna prebivališča napraviti. S tem, da se bodo takšna stanovališča včasih prigledovala, bode se županstvu prepričalo, če so tudi tuji cigani v občini. O domačih ciganih naj napravi županstvo imenik in naj pusti med cigani objaviti, da morajo vsak slučaj poroda in smrti pri županstvu oglasiti. Kolikor le mogoče naj se domači cigani pritegnijo k javnim delom. Vse dolžnosti v šolo hoditi podvržene ciganske otroke naj županstvo naznani dotičnim krajnim šolskim svetom oziroma šolskim voditeljem, da jih bode sprejeli v šolo. Starišem tistih otrok je naročiti, da imajo skrbeti za njih potrebno obleko.

Cigani, kateri ne bodo svojih otrok poslali v šolo, naj se naznanijo c. kr. okrajnemu šolskemu svetu.

Glavna reč pa je to, da županstvo, kolikor le mogoče, vlačuganji ciganom nasproti dela in jih k delu prisili.

C. kr. deželne vlade svetnik:
(podpis)

Gradivo za dolenski biografski leksikon 31

V 30. nadaljevanju dodaj pri geslu **NOVAK STANE**: R. 27. maja 1903 v Vidmu na Dol., u. 12. avg. 1958 v Ljubljani. Diplomiral iz biologije na ljubljanski univerzi. — Biol. V VI/1958, str. 161. ZOG IV/1972, str. 147 — slika. Pri geslu **PATERNOST JOŽE** jezikoslovec in prevajalec: R. 17. marca 1931 v Vel. Laščah. — Moder J.: Slovenski leksikon novejšega prevajanja, str. 227.

PAMER CASPAR zgodovinar
R. 9. dec. 1849 v Zwetllu v Avstriji, u. 21. dec. 1905 v Novem mestu. Poučeval nemščino, zgodovino in zemljepis na novomeški gimnaziji od 1896 do smrti. V gimnazijskih izvetjih je objavil nekaj zgodovinskih razprav in zgodovino novomeške gimnazije (vse v nemščini). Pamer je l. 1903 odkupil odstranjeni litoželzni vodnjak, ki je dotlej krasil novomeški Glavni trg, ter ga podaril trgu Trabergu na Gor. Avstrijskem. — 225 let, str. 333. Novo mesto. Kulturnozgodovinski vodnik (1976), str. 123.

PAPEŽ FRANC zdravnik
R. 21. jan. 1803 v Novem mestu, u. 1. sept. 1858 prav tam. Študiral na novomeški gimnaziji in na Dunaju promoviral za doktorja medicine. Kot zdravnik služboval v Novem mestu, Mokronogu in Trebnjem. Za svoje delovanje v času kolere 1855 je dobil od notranjega ministra posebno priznanje. — SBL II, str. 260, 225 let, str. 411 (šolanje v Novem mestu).

PAPEŽ FRANC pravnik in politik
R. 22. sept. 1838 (sin prejšnjega) v Mokronogu, u. 24. marca 1929 v Ljubljani. Maturiral na novomeški gimnaziji in promoviral na univerzi v Gradcu za doktorja prava. V Ljubljani je imel odvetniško pisarno in bil izvoljen v ljubljanski občinski svet ter za poslanca deželnega zbora. Papež je bil prvi predsednik društva Pravniki. — SBL II, str. 260.

PAPEŽ FRANC pisatelj in prevajalec

R. 20. marca 1924 v Kotu pri Semiču. Po vojni živi v Argentini. Izdal pesniški zbirki Osnovno govorjenje in Dva svetova ter roman Zapiski iz zdomstva. — Dular: J.: Pomembni Belokranjci, str. 64. Nova revija VIII/1989 št. 85/86, str. 589.

PAPEŽ OTON pravnik
R. 16. apr. 1867 v Mokronogu, u. 12. jan. 1940 v Ljubljani. Maturiral na novomeški gimnaziji in promoviral na Dunaju za doktorja prava. Služboval v Trebnjem, Mokronogu in drugod ter 1918 postal predsednik deželenega sodišča v Ljubljani. Slovel je kot izvrsten sodnik. — SBL II, str. 260. Slov. pravnik LIV/1940, str. 55. KCMD 1941, str. 65 — slika.

PAPEŽ SANDI športnik
R. 25. febr. 1965 na Ratežu pri Novem mestu. Živi v Novem mestu, po poklicu je mehanik. Zmagal na številnih kolesarskih tekmovanjih

doma in v tujini ter je šesti Jugoslovan z dvema zmagama na dirki po Jugoslaviji. Delo 26. jun. 1990 št. 147, str. 13 — slika. Podatki novinarja A. Bartlja.

PAPEŽ-SMERDU NUŠA strokovna pisateljica

R. 27. sept. 1920 v Novem mestu, u. 13. jul. 1965 prav tam. Maturirala na novomeški gimnaziji, sodelovala v NOB in po vojni diplomirala na visoki šoli za telesno vzgojo v Beogradu. Poučevala telesno vzgojo na novomeški gimnaziji in učiteljski ter napisala Zletne vaje za pionirke in Telesno vzgojo v nižjih razredih osnovnih šol (skupaj z M. Zorko). — 225 let, str. 375.

PAPIČ JULIJ kipar
R. 26. jan. 1912 v Metliki, u. 20. jan. 1990 v Zagrebu. Doprinesel srednjo tehniško šolo v Ljubljani in študiral kiparstvo in keramiko na visoki industrijski šoli v Pragi. Avtor figuralnih kompozij v bronu in kamnu. Razstavljal tudi v tujini. Ker je živel večji del življenja v Zagrebu, je bil pri nas manj znan. Bil je častni občan Metlike. — ELU III, str. 628. Rast I/1990 št. 3, str. 230. Dol. list 15. febr. 1990, št. 7, str. 9 — slika.

PARAPAT JANEZ zgodovinar, nabožni pisatelj in prevajalec

R. 9. dec. 1838 v Ljubljani, u. 7. apr. 1879 v Zagradcu na Dol. Kot duhovnik služboval v Stari Cerkvi pri Kočevju, Semiču in Zagradcu. Pisal je med drugim o turških bojih pri nas, prevajal iz češčine, nemščine in španščine in priredil za slovenske bralce znamenitega Robinzona. — SBL II, str. 261. Dom in svet 1894, 673 — slika.

PARMA VIKTOR skladatelj

R. 20. febr. 1858 v Trstu, u. 25. dec. 1924 v Mariboru. Študiral na novomeški gimnaziji in končal pravo na dunajski univerzi. Služboval

med drugim v Kočevju, Krškem in bil okrajni glavar v Črnomlju in Litiji. Poleg pesmi skladal opere in opere-rete (Urh, grof Celjski; Ksenija idr.). SBL II, str. 262. Pevce 1928, str. 61 — slika.

PARTEL (PARKELJ) JOŽEF nabožni pisatelj

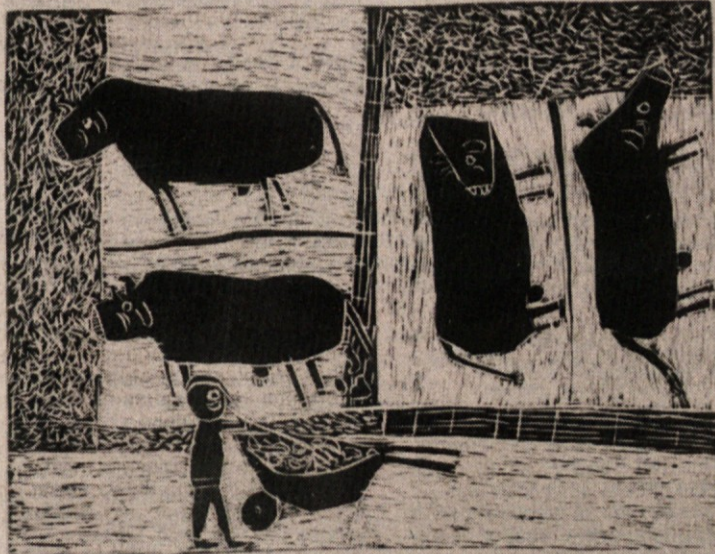
R. 1. dec. 1805 v Škocjanu na Dolenjskem, u. 19. jul. 1865 v Češnjicah v moravški dekaniji. Kot kaplan služboval v Sodražici, na Igu, v Škocjanu in Tomišlju ter objavljaval nabožne pesmi v Zgodnji danici. — SBL II, str. 262. Bohinjec P.: zgodbe fare Škocjan, str. 103 (svojevoljno piše Parkelj nam. Partel).

PATERNOST JOŽE jezikoslovec

R. okt. 1930 v Vel. Laščah. Diplomiral na slavistiki in živi kot univerzitetni profesor v Pensilvaniji v ZDA. — Zbornik. Koledar Svobodne Slovenije 1957, str. 204. Slavistična revija XXIII/1975, št. 2, str. 156.

PATERNU BORIS literarni zgodovinar in urednik, akademik

R. 5. jan. 1926 v Predgradu v Beli krajini. Kot gimnazijec sodeloval v NOB, po vojni diplomiral na slavistiki v Ljubljani in 1960 promoviral. Je redni profesor za novejšo slov. književnost na Univerzi v Ljubljani in od 1979 član Slovenske akademije znanosti. Napisal je veliko člankov, razprav in samostojnih del o slovenski književnosti (Slovenska proza do moderne, Slovenska literarna kritika pred Levstikom, Pogledi na slovensko književnost I, II itd.), monografija France Prešeren in njegovo pesniško delo pa sodi med vrhunska dela naše povojne literarne zgodovine in kritike. — Slovenska književnost (CZ 1982), str. 258. Paternu B.: France Prešeren in njegovo pesniško delo I — slika na ovitku.

DAMJAN BRUDAR: V hlevu, linorez (velika nagrada).

PAULIN ALFONZ

R. 14. sept. 1853 na gradu Turn pri Krškem, u. 1. dec. 1942 v Ljubljani. V višji gimnaziji bil novomeški dijak. Študiral v Gradcu prirodopis in kot profesor služboval v Ljubljani, hkrati vodil botanični vrt ter po končani prvi svetovni vojni honorarno predaval na ljubljanski univerzi. Odkril nad dvesto pri nas nepoznatih rastlinskih tipov. — SBL II, str. 264. Biol V XI/1963 str. 126 (smrtni datum).

PAULIN (SCHMIDT) MARTA — BRINA plesalka in plesna pedagoginja

R. 5. avg. 1911 v Ljubljani. Avgusta 1943 odšla v partizane in bila naslednje leto imenovana za članico SNG. Udeležena pohoda XIV. divizije na Štajersko. — SBL III, str. 228 (geslo: Schmidt Marta).

PAVČEK TONE pesnik, prevajalec in urednik, Prešernov nagajenec

R. 29. sept. 1928 v Št. Juriju pri Mirni Peči. Diplomiral na pravni fakulteti, bil novinar pri Ljudski pravici in RTV ter urednik pri Mladinski knjigi. Izdal več pesniških zbirk in prevodov iz češčine, poljščine, ruščine, srbohrvaščine in nemščine. Prejel Prešernovo nagrado 1984. — Slovenska književnost (1982), str. 259. Slov. književnost 1945—1965 I, str. 165 — slika.

PAVČIČ JOSIP skladatelj

R. 19. marca 1844 v Škocjanu pri Turjaku, ul. 27. febr. 1895 v Vel. Laščah. Kot učitelj služboval od 1862 do smrti v Vel. Laščah in vodil cerkveno petje ter skladal predvsem nabožne pesmi. Njegove skladbe štejejo med boljše tiste dobe. — SBL II, str. 271.

PAVČIČ JOSIP ml. skladatelj

R. 18. jul. 1870 v Vel. Laščah (sin prejšnjega), u. 24. sept. 1949 v Ljubljani. Učiteljeval v Vel. Laščah, nato študiral glasbo na Dunaju ter do upokojitve poučeval na učiteljski v Ljubljani in v Glasbeni matici. Ustvarjal je cerkvene in posvetne skladbe. — SBL II, str. 271. Glasbena priloga Naših zborov IV/1949 št. 5/6, str. 21 — slika.

PAVLIČ IGNACIJ primarij

R. 23. jan. 1881 v Litiji, u. 22. sept. 1942 v Novem mestu. Leta 1912 je nastopil službo zdravnika v kandijski bolnici, bil med prvo svetovno vojno mobiliziran in padel v rusko ujetništvo. Ponovno je nastopil službo 1919 in pod njegovim vplivom so bili usmiljeni bratje naklonjeni partizanom in so jih šteli pred okupatorjem. — ZdrV XLII/1973 št. 7/8, str. 369 — slika. Dol. zbornik 1985, str. 286.

PAVLIČEK JOSIP tiskar

R. 2. jan. 1871 v Ljubljani. Leta 1903 menda s podporo tamkajšnjih Nemcev ustanovil prvo tiskarno v Kočevju, v kateri je tiskal predvsem za nemške Kočevjarje. Pri njem se je tiskal pomembni slovenski socialnodemokratski mesečnik Naši

zapiski (1903—1908). — Berčič B.: Tiskarstvo na Slovenskem, str. 160. Krall J.: Partizanske tiskarne na Slovenskem I, str. 63 (rojstni podatki).

PAVLIN JANEZ novinar

R. 10. okt. 1947 v Novem mestu. Končal novomeško učiteljsiše. Od leta 1970 je novinar Dol. lista. — Podatki uprave Dolenjskega lista. Dol. list 16. maja 1974 št. 20, str. 10 — s sliko.

PAVLIN JERNEJ stenograf in nabožni pisatelj

R. 20. avg. 1881 v Naklu pri Kranju, u. 15. jan. 1963 v Stični. Kot profesor verouka služboval na škofjski gimnaziji v Sentvidu. Sodeloval je pri drugi izdaji Medvedove Zgodovine katoliške cerkve in pri Mohorjevi izdaji Življenja svetnikov ter opisal nekaj zaslužnih slovenskih stenografov. — SBL II, str. 274.

PAVLIN MILE pisatelj in zgodovinar NOB

R. 30. okt. 1926 v Bitnjah pri Bohinju. Od maja 1943 v partizanih na Dolenjskem in v Beli krajini, po vojni oficir in novinar. V leposlovnih delih posega v predvojno delavsko gibanje in vojni čas, v monografijah pa obravnava enote narodnoosvobodilne vojske. Dela: Najhuje je biti sam, Skrivnost Šimnove smrti idr. — Slovenska književnost (CZ 1902), str. 260. Glas 13. nov. 1981 št. 88, str. 6 — slika.

PAVŠIČ FRANC KS. pisatelj in prevajalec

R. 3. nov. 1876 v Ljubljani, u. 5. jan. 1930 v Hotiču. Kot duhovnik služboval v Sodražici, na Turjaku in Polomu pri Kočevju. Objavljal v Vrtnu, Bogoljubu in Glasniku ter prevajal slovenske nabožne pesmi v nemščino za potrebe v cerkvi na Kočevskem. — KMD 1931, str. 109 — s sliko. Letopis ljubljanske škofije za leto 1930, str. 231 (smrtni datum).

PAVŠIČ MARJAN veterinar

R. 24. marca 1909 v Ljubljani, u. 20. sept. 1971 prav tam. Leta 1934 nastopil službo kot veterinarski pripravnik v Krškem in 1938 promoviral. L. 1944 odšel v partizane in naslednje leto prevzel vodstvo 1. oddelka veterinarske bolnice Glavnega štaba Slovenije na Kleču. Po vojni je bil profesor biotehniške fakultete v Ljubljani. Univerza II, str. 552.

PEČAR BORUT karikaturist in pisatelj

R. 28. febr. 1931 v Petrovčah. Mladost preživel pod Gorjanci, kar opisuje v knjigi Čas brez pravljic. Obsežno je njegovo karikaturno delo (Obraz, zarisan v čas, Iz oči v oči). — Dol. list 5. febr. 1976 št. 6, str. 26 — s sliko. Teleks 4. febr. 1982 št. 5, str. 12 (rojstni podatki).

PEČE EMA publicistka in urednica

R. 1. 1873 v Starem trgu pri Trebnjem, u. 1965. Leta 1895 končala učiteljsiše. Do upokojitve službovala na dekliski osnovni šoli v Ljubljani. L. 1910—1914 urejala mesečnik Naše gospodinje, priložna Slovenca. — Slovenska žena, str. 207, 243. KLS II, str. 622. Stalež 1934, str. 127.

PEČJAK GREGORIJ teološki in nabožni pisatelj ter prevajalec

R. 11. marca 1867 v Hinjah pri Žužemberku, u. 13. okt. 1961 v Ljubljani. Bogoslovje študiral v Ljubljani in Innsbrucku ter 1896 promoviral za doktorja teologije. Eno leto je bil kaplan v Žužemberku, nato pa do upokojitve profesor srednje šole v Ljubljani. S soredniki je priredil Sv. pismo nove zaveze, poslovenil rimski obrednik in napisal več molitvenikov. — SBL II, str. 276.

PEČJAK RUDOLF pesnik, pisatelj in publicist

R. 9. maja 1891 v Hinjah pri Žužemberku, u. 27. dec. 1940 v Ljubljani. Šolal se je na novomeški gimnaziji in ljubljanskem učiteljsišču ter napravil izpit za meščanskošolskega učitelja. Nazadnje bil ravnatelj meščanske šole v St. Vidu nad Ljubljano. Pisal je igre in vzgojne članke, režiral ter predaval v vzgojnih organizacijah. — SBL II, str. 276. SGL, str. 499 (smrtni datum).

PEČNIK JERNEJ starinokop

R. 24. avg. 1835 v vasi Cesta pri Dobropoljah, u. 12. jun. 1914 v Ljubljani. Ko je njegovo posestvo zaradi zapravljivosti prišlo na boben, se je preselil na Mirno in bil nekaj časa občinski tajnik v Mokronogu in davkar v Krškem. Nato si je našel dober vir dohodkov z izkopavanjem starin za ljubljanski in dunajski muzej. Izkopaval je po Dolenjskem in v Beli krajini ter napisal o tem delo Prazgodovinska najdišča na Kranjskem. — SBL II, str. 276. Kronika XVI/1968, str. 17 — slika.

PEHANI ERNEST elektroinženir

R. 11. jan. 1990 v Žužemberku, u. 9. nov. 1971 v Ljubljani. Maturiral na novomeški gimnaziji in 1928 diplomiral na tehniški fakulteti v Ljubljani. Od 1946 profesor elektrotehnike na ljubljanski univerzi. — Univerza II, str. 237. Elektrotehniški vestnik XXXVIII/1971 št. 9/10, str. 195 — slika.

PEHANI HUBERT biolog

R. 1. nov. 1900 v Trebnjem. Na novomeški gimnaziji bil sošolec pisatelja Slavka Gruma in z njim maturiral 1919. Promoviral na Dunaju za doktorja filozofije in v Gradcu za doktorja medicine. Bil na ljubljanski univerzi asistent, potem docent in redni profesor. V študentskih letih se ukvarjal tudi z jamarstvom. — Univerza I, str. 351. Proteus XXXIII/1970—71 št. 4, str. 185 — slika.

PEHANI IGO montanist in prevajalec

R. 22. nov. 1886 v Topuskem na Hrvaškem. V osnovno šolo hodil v Žužemberku in Novem mestu, absolviral pravo na Dunaju in v Leobnu diplomiral na montanistiki. Po prvi svetovni vojni postal univerzitetni profesor v Ljubljani in predaval na tehnični in pravni fakulteti. — SBL II, str. 292.

PEHANI-JUSTIN HELENA učiteljica

R. 31. maja 1875 v Mokronogu, u. 11. avg. 1953 v Ljubljani. Leta 1895 končala ljubljansko učiteljsiše in se poleti seznanila z Ivanom Cankarjem, ko je pri sestri preživljala počitnice na Vrhniki. Cankar se je vanjo zaljubil in ta ljubezen je bi-

la, kakor je zapisal Fran Govekar, pisateljeva najčistejša in najbolj idealna ljubezen. Posvetil ji je lep ciklus pesmi »Helena«. — Dobrovoljc F.: Cankarjev album, str. 253, 49—53 (slike).

PEHANI PAVEL medicinski pisatelj

R. 12. aprila 1899 v Trebnjem, u. 28. jan. 1964 v Ljubljani. Študiral medicino v Zagrebu, na Dunaju in v Gradcu in promoviral leta 1925. Kot ginekolog je do smrti služboval na polikliniki v Ljubljani in pisal dela s področja ginekologije. — ZdrV XXXIII/1964 št. 4/5, str. 124 — s sliko.

PEKAREK MIRO-BRADAČ polkovnik, spomeničar

R. 17. junija 1883 na Pogancah, u. 30. jan. 1978 v Ljubljani. Kot 17-leten fant se je boril na strani Burov v angleško-burski vojni v Južni Afriki leta 1901, 1911 na turški strani zoper Italijane, končal vojaško in gozdarsko akademijo in se v prvi svetovni vojni bojeval v Karpatih in na Doberdobu. Po vojni je bil logar v kočevskih gozdovih in v NOB dosegel čin polkovnika. Prejel 17 odlikovanj, med njimi spomenico 1941 in red zaslug za narod z zlato zvezdo. — Nedeljski dnevnik 30. jan. 1977 št. 28, str. 7 — s sliko.

PEKEC ANTON nabožni pisatelj

R. 11. jan. 1803 v Stopičah, u. 29. okt. 1833 v Ljubljani. Napravil pet razredov gimnazije v Novem mestu, bogoslovje pa v Ljubljani. Vedno je bil odličnjak. Po svojem mišljenju je bil janzenist. Dve knjigi njegovih pridig je objavil Jože Burgar v metelčici. — SBL II, str. 292.

PELZHOFFER FRANC ALBERT baron SCHÖNAUSKI politični pisatelj

R. 1643 ali 1645 verjetno v Ljubljani, u. 13. okt. 1710 na gradu Kamen v Novem mestu. Študiral nižje šole pri ljubljanskih jezuitih in bil nekaj časa v njihovem redu, potem neznan kje študiral pravoznanstvo. Bil je med drugim deželni svetnik na Kranjskem in svetnik pri vicedomskem uradu. V posesti njegove rodovine bili grad Kamen, hmeljniška pristava Dobravica, Zapuže, Zagorica in Črni potok. Napisal je v latinščini več pomembnih političnih del. — SBL II, str. 293.

PENCA JANEZ gozdarski pisatelj in urednik, Jesenkov nagajenec

R. 2. apr. 1921 v Novem mestu. Maturiral na novomeški gimnaziji in postal gozdarski inženir. Po vojni bil dolgoletni direktor Gozdnega gospodarstva Novo mesto in prejel za svoje delo Jesenkov nagrado. Urejal 10 let Dolenjskega gozdarja. — Gozdarski vestnik XXXV/1977 št. 10, str. 463. 225 let, str. 445.

PENCA JANEZ ml. športnik, publicist in prevajalec

R. 6. marca 1949 v Ljubljani (sin prejšnjega). Maturiral na novomeški gimnaziji in diplomiral iz anglistike na ljubljanski univerzi. Je profesor srednje šole v Novem mestu. Bil je državni reprezentant v atletiki. Dela: Trening tekov na srednje proge, Trideset tisoč korakov. — 225 let, str. 463. Dol. list 18. avg. 1977 št. 32, str. 16 — s sliko.

PENCA JOŽE-DEČKO družbeni delavec, spomeničar

R. 28. marca 1914 v Malih Vodenicah pri Kostanjevici. Po poklicu je ekonomist. Med vojno bil član okrožnega odbora OF Novo mesto, član SNOS in AVNOJ. — Ko je Ko 1970, str. 778. Slovenija paralele 1973, str. 83 — slika.

PENGOV IVAN arhitekt

R. 31. marca 1906 v Ljubljani, u. 1976. Projektiral je orgelske omare v Radečah in preuredil cerkve v Dol. Toplicah, Dobropoljah in Mirni Peči. — Glasnik SDD VI/1976 št. 1, str. 44. Spominski almanah, str. 333 — slika.

PERC PAVEL novinar

R. 21. januarja 1951 v Sevnici. Bil novinar pri ljubljanskem radiu in urednik sevnjskega radia. Od leta 1981 je novinar Dolenjskega lista. — Podatki uprave Dolenjskega lista. Dol. list 22. feb. 1990, str. 13. — s sliko.

PERHAJ IVAN šolnik in pesnik

R. 28. marca 1933 v Beogradu. Maturiral na novomeškem učiteljsišču leta 1954, je ravnatelj osnovne šole v Brusnicah. Sodeluje s pesmimi v Dolenjskih razgledih in Rasti, izdal pesniško zbirko Pojoča obala (1970). — TT 12. nov. 1970 št. 46, str. 19 — s sliko.

PERHAVC STOJAN strojni inženir, Kraigherjev nagajenec

R. 2. nov. 1910 v Metliki. Diplomiral v Zagrebu 1934. Po vojni generalni direktor TAM. Pod njegovim vodstvom 1953—1968 je tovarna napredovala do letne proizvodnje 5500 vozil. — Skozi TAM XXI/1976 31. okt. št. 243, str. 2 ŽIT 1969, str. 729 — slika.

PERKO FRANC teološki pisatelj in nadškof

R. 19. nov. 1929 na krki na Dol. Po dovršeni klasični gimnaziji študiral bogoslovje in 1963 promoviral. Bil je docent, izredni profesor in dekan teološke fakultete v Ljubljani, 1986 pa je bil za dr. Turkom, prav tako Dolenjecem, izvoljen za beograjskega nadškofa. — Družina 4. jan. 1987 št. 1, str. 1 — s sliko.

PERKO LOVRO publicist

R. 7. avg. 1865 v Poljanah nad Škofjo Loko, u. leta 1948 v Ljubljani. Kot učitelj v Črnomlju (1890—93) začel dopisovati v Slovenski narod. Kot dober poznavalec razmer v Poljanski dolini in bližnji sorodnik pisatelja Ivana Tavčarja je priobčil več člankov, ki pojasnjujejo nekatera ozadja njegovih spisov. — SBL II, str. 307.

PERKO NACE gradbenik in planinec

R. 5. aprila 1889 v Tolčanah pri Zagradcu, u. leta 1983. Po maturi, opravljeni na gimnaziji v Novem mestu, je študiral na univerzi v Pragi in postal gradbeni inženir. Med vojno je bil interniran v Dachau. Bil je med prvimi načrtovalci cestne mreže v Sloveniji, gradil športna igrišča po vsej Jugoslaviji in sodeloval po zadnji vojni pri obnovi požganih telovadnih in planinskih domov. — Gradbeni vestnik XXXII/1983 št. 11/12, str. 251 — s sliko. 225 let, str. 433 (rojstni podatki).